1.6.1. Kriisiülesandega ameti- ja töökohad

Kriisiülesandega ameti- ja töökoht on töötajale või ametnikule kõige etteaimatavam kriisiaegne kohustus. Seadus ei välista ka kriisiolukorra ajal kriisiülesandega töö- või ametikohtade määramist, kuid personali planeerimiseks ja võimalike kattuvuste varaseks tuvastamiseks on oluline määrata need võimaluse korral juba enne kriisiolukorda.

Seadus sätestab ametikohad, mis on **automaatselt kriisiülesandega ametikohad** (§ 107 lg 3). Nendeks on: Vabariigi President, Vabariigi Valitsuse liige, Riigikogu liige, Euroopa Parlamendi liige, riigikontrolör, õiguskantsler, riigisekretär, riigi peaprokurör, Riigikohtu esimees ja riigikohtunik, ringkonna-, maa- ning halduskohtu esimees, Eesti Panga nõukogu esimees ja Eesti Panga president, Finantsinspektsiooni juhatuse liige, vallavanema ning linnapea ametikoht. Nimetatud ametikohtade puhul ei kohaldata kriisiaegseid erandeid tööajale (§ 113 lg 4), põhipuhkusele (§ 114 lg 4) ega palgale (§ 112 lg 7), kuna nende töökorraldus ja tasustamine tulenevad põhiseaduslikest normidest ja eriseadustest. Samuti ei saa nendest ametitest tulenevat töökohustust kriisiolukorra ajal katkestada. Ametist lahkumine toimub üksnes vastava ameti suhtes kehtiva korra alusel ega anna õigust töökohustuse täitmisest ajutiselt loobuda. Selle rühma ametikohtade puhul ei kohaldata § 108 lõigetes 3–5 sätestatud sõjaaja ametikohaga kattumise lahendamise korda.

Püsiva kriisiülesandega asutus ja isik, sealhulgas **elutähtsa teenuse osutaja**, ning põhiseaduslik institutsioon võivad oma **kriisiplaani** olemasolul selles määratud tingimustel ja ulatuses määrata kriisiülesandega ameti- ja töökohti, kui see on sobiv ja vältimatult vajalik püsiva kriisiülesande või põhiseadusliku institutsiooni ülesande täitmiseks vajaliku personali tagamiseks (§ 107 lg-d 1, 2, 4 ja 5). Töökohustuse tekkimisest tuleb töötajat või ametnikku teavitada kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis (§ 108 lg 2), seejuures ei ole tegemist töölepingu või ametijuhendi sisulise muutmisega ega koondamisolukorraga. Elutähtsa teenuse osutaja tarnija, muu lepingupartner ja tütarettevõte võivad ise määrata kriisiülesandega töökohti ning nimeliselt või erialaselt nendel töötamise kohustusega isikuid elutähtsa teenuse osutaja kriisiplaanis määratud tingimustel ja ulatuses, kui see on sobiv ja vältimatult vajalik elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks (§ 107 lg 5).

Kriisiülesandega ameti- või töökohale määramine ei välista tavapäraste töö- ja teenistusõiguse võimaluste kasutamist. TLS-i, ATS-i või eriseaduse alusel saab töökorraldust kujundada ka väljaspool kriisiolukorda, kasutades näiteks summeeritud tööaega, valveaega, vahetustega tööd või ületunnitööd. Ka põhipuhkuse katkestamine või edasilükkamine on TLS § 69 lõike 5 alusel võimalik ettenägematu olulise töökorralduse hädavajaduse tõttu.

KORKS näeb sellele lisaks ette erisused, mida saab kasutada seaduses sätestatud tingimustel. Nende hulka kuuluvad töö-, puhke- ja valveaja erisused (§ 113), põhipuhkuse katkestamine või edasilükkamine kriisiolukorra lahendamiseks (§ 114) ning riigikaitselise kriisiolukorra ajal töötasu või palga vähendamine (§ 112).KORKS § 114 reguleerib põhipuhkuse katkestamist või edasilükkamist kriisiolukorra lahendamiseks. Riigikaitselise kriisiolukorra ajal võib töökohustusega inimesele lisaks kehtida Eestist lahkumise keeld, kui tema Eestis viibimine on vajalik kriisiolukorra lahendamiseks (§ 58). Lahkumise

keelu kehtestab Vabariigi Valitsus. Kui inimene viibib keelu kehtestamise ajal välismaal, peab ta sellest viivitamata tööandjat teavitama.

Kui § 107 lõike 4 alusel tekkinud töökohustusega ametnik või töötaja soovib kriisiolukorra ajal ametikohalt vabastamist või töölepingu üles öelda, peab ta sellest üldjuhul ette teatama vähemalt 60 kalendripäeva (§ 110 lg 2). Ametikohalt vabastamisel või töölepingu lõppemisel lõpeb ka töökohustus (§ 110 lg 1). KORKS-is sätestatud 60-päevane etteteatamistähtaeg on erisus ATS-is ja TLS-is sätestatud tavapärasest ametikohalt vabastamise ja töölepingu ülesütlemise korrast.KORKS sätestab erandid ka 60-päevase etteteatamistähtaja järgimisest. Töötaja või ametnik võib nõuda etteteatamistähtaega järgimata erakorralist töölepingu lõpetamist või kriisiülesandega ametikohalt vabastamist asutuse või tööandja olulise rikkumise tõttu, näiteks ebaväärika kohtlemise, põhipalga või töötasu maksmise olulise viivituse või inimese kõlbelisust või head nime ohustava olukorra tõttu (§ 110 lg 3). Samuti võib seda nõuda muul mõjuval põhjusel, eelkõige juhul, kui terviseseisund või perekondlikud kohustused ei võimalda tööd jätkata (§ 110 lg 4). Nõue tuleb esitada mõistliku aja jooksul pärast aluseks olevast asjaolust teada saamist (§ 110 lg 5)

Vabariigi Valitsus võib lisaks kehtestada nimeliselt või erialaselt kriisiülesandega ameti- ja töökohtade ning nendel töötamise kohustusega isikute loetelu (§ 108 lg 12). See võimaldab vajaduse korral määrata riigi tasandil kindlaks kriisiülesande täitmiseks vajalikud ametikohad, töökohad või isikud.

Ava kõik

Õigus määrata kriisiülesandega ameti- ja töökohti

Kriisiülesandega ameti- ja töökohtade määramise õigus tuleneb asutusele või isikule seadusega pandud püsivast kriisiülesandest. Kriisiülesandega ameti- ja töökohti võivad määrata püsiva kriisiülesandega asutused ja isikud ning põhiseaduslikud institutsioonid oma kriisiplaanis määratud tingimustel ja ulatuses, kui see on sobiv ja vältimatult vajalik püsiva kriisiülesande või põhiseadusliku institutsiooni ülesande täitmiseks vajaliku personali tagamiseks (§ 107 lg 4).

Täidesaatva riigivõimu asutuste puhul tuleneb määramisõigus nende seadusest ja vastutusvaldkonnast lähtuvatest püsivatest kriisiülesannetest (§ 12 lg 3). Püsiva kriisiülesande sisu, täitmise aja, viisi, ulatuse ja muud tingimused võidakse täpsustada seaduses, selle alusel antud õigusaktis või riigi kriisiplaanis (§ 12 lg 4). Peaminister määrab riigi kriisiplaanist lähtudes ministrite vastutusvaldkondades olevad püsivad kriisiülesanded oma korraldusega (§ 12 lg 5).

Kohaliku omavalitsuse üksuste püsivad kriisiülesanded määratakse seadusega (§ 12 lg 7 ja § 13). Vajaduse korral täpsustatakse nende täitmise aeg, viis, ulatus ja muud tingimused seaduses, selle alusel antud õigusaktis või kohaliku omavalitsuse üksuse kriisiplaanis (§ 12 lg 7). Sellest tulenevalt võib kohalik omavalitsus määrata kriisiülesandega ameti- ja töökohti kriisiülesannete täitmise tagamiseks.

Elutähtsa teenuse osutaja võib määrata kriisiülesandega töökohti kriisiplaanis sätestatud tingimustel ja ulatuses, kui see on vältimatult vajalik elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks (§ 107 lg 4). Elutähtsa teenuse osutajaks määramise kohta teeb elutähtsa teenuse toimepidevuse korraldaja või tema määratud asutus haldusakti (§ 83 lg 3) ning elutähtsate teenuste osutajate üle peetakse arvestust

tsiviiltoetuse registris (§ 83 lg-d 6 ja 7).

Erandina võivad kriisiülesandega töökohti määrata ka elutähtsa teenuse osutaja tarnija, muu lepingupartner ja tütarettevõte. See on lubatud elutähtsa teenuse osutaja kriisiplaanis määratud tingimustel ja ulatuses ning üksnes siis, kui see on sobiv ja vältimatult vajalik elutähtsa teenuse toimepidevuse tagamiseks (§ 107 lg 5). Samas ei tohi selliste töökohtade määramine takistada isiku asumist sõjaaja ametikoha ülesannete täitmisele ega nende täitmist (§ 107 lg 5). Seetõttu ei kohaldata nende töökohtade puhul § 108 lõigetes 3 ja 4 sätestatud individuaalset vajalikkuse ja asendatavuse hindamist – sõjaaja ametikoha ülesannete täitmine peab olema tagatud.

Kriisiülesandega ameti- ja töökohtade arvestus ning kattumine sõjaaja ametikohaga

Kriisiülesandega ameti- ja töökohtade määramine ei piirdu üksnes tööandja sisemise otsusega. Määratud kohtade ja nendel töötavate inimeste üle peetakse arvestust, et tagada ülevaade kriisiülesannete täitmiseks vajalikust personalist ning tuvastada võimalikud kattuvused sõjaaja ametikohtadega. Kriisiülesandega ameti- ja töökohtade määramise õigusega elutähtsa teenuse osutajate üle peetakse arvestust tsiviiltoetuse registris (§ 135 lg 1 p 3).

Kriisiülesandega ameti- ja töökohtade määramise, lõpetamise ning nende üle arvestuse pidamise täpsemad tingimused ja korra kehtestab Vabariigi Valitsus määrusega (§ 108 lg 11).

Kriisiülesandega ameti- ja töökohtade ning nendel töötavate inimeste üle peetakse arvestust § 108 lõike 11 alusel kehtestatud korras. Selleks on ette nähtud kriisiülesandega ameti- või töökohal töötamise andmete kandmine Maksu- ja Tolliameti peetavasse töötamise registrisse ning kaitseväekohustuslase vajalike andmete edastamine registritevahelise andmevahetuse kaudu kaitseväekohustuslaste registrisse. See võimaldab KRA-l tuvastada, kui inimesel on lisaks kriisiülesandega kohale ka sõjaaja ametikoht.

Kriisiülesandega kohaks võib määrata ka juba olemasoleva ameti- või töökoha töösuhte või teenistussuhte kestel. Sellisel juhul tuleb töötajat või ametnikku töökohustuse tekkimisest teavitada kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis.

Sõjaaja ametikohti reguleerivad lisaks KORKS-ile ka kaitseväeteenistuse seadus (KVTS) ja Kaitseliidu seadus (KaLS). Sõjaaja ametikoht on Kaitseväe sõjaaja üksuse koosseisus olev ametikoht, millele määratakse isik seaduses sätestatud korras.

Sõjaaja ametikohale võib seaduses sätestatud korras määrata kaitseväekohustuslase või kaitseväekohustuseta Kaitseliidu tegevliikme. Kaitseliidu tegevliikmeks olemine ei tähenda iseenesest, et inimesele on määratud sõjaaja ametikoht. Sõjaaja ametikohale määramine toimub eraldi otsusega ning sellest teavitatakse inimest.

Kaitseliidu tegevliikme sõjaaja ametikohale määramise alused ja kord tulenevad Kaitseliidu seadusest ning kaitseväeteenistust reguleerivatest õigusaktidest. Kui Kaitseliidu tegevliige ei ole kaitseväekohustuslane, toimub tema sõjaaja ametikohale määramine seaduses sätestatud tingimustel

ning selle eelduseks on seaduses nõutud juhtudel tema eelnev nõusolek (KaLS § 321). Määramise otsuse teeb Kaitseväe juhataja või tema volitatud isik vastavalt kehtivale korrale.

Kui § 107 lõike 4 alusel tekkinud töökohustusega töötaja või ametnik on nimetatud ka sõjaaja ametikohale ning Kaitseväe hinnangul on ta selle ülesannete täitmiseks vältimatult vajalik, selgitab KRA koostöös Kaitseväe ja tööandjaga välja, kas ja millistel tingimustel on inimest võimalik asendada sõjaaja ametikohal või kriisiülesandega kohal (§ 108 lg 3).

Kui inimest ei ole võimalik sõjaaja ametikohal asendada, võib KRA Kaitseväe ettepanekul tähtajaliselt piirata tema töökohustuse rakendamist ja täitmist sõjaaja ametikoha ülesannete täitmise ajal (§ 108 lg 4). Piirang ei lõpeta kriisiülesandega ameti- või töökohta ega töökohustust, vaid piirab selle rakendamist ja täitmist määratud ajaks. KRA võib Kaitseväe ettepanekul piirangut pikendada, kui piirangu kehtestamise alus ja asjaolud püsivad (§ 108 lg 4).

Võimalik kattumine tuleks välja selgitada võimalikult vara, et vajaduse korral saaks leida inimesele asendaja sõjaaja ametikohal või kriisiülesandega kohal. § 108 lõigete 3 ja 4 rakendamisel tekkivad vaidlused lahendatakse koostöös Riigikantseleiga (§ 108 lg 10).

Kui piirangu rakendamisel tekib vaidlus, lahendatakse see esmalt asjaomaste osaliste koostöös. KORKS § 108 lg 10 kohaselt lahendatakse § 108 lõigete 3 ja 4 rakendamisel tekkivad vaidlused koostöös Riigikantseleiga asjakohaste asutuste, isikute ja institutsioonide või ministrite vahel Vabariigi Valitsuse määruses sätestatud korras.

Võimalikud kattuvused tuleks välja selgitada võimalikult vara, et tööandja ja Kaitsevägi saaksid hinnata inimese asendatavust ning vajaduse korral leida sobiva personalilahenduse enne, kui tekib vajadus täita samaaegselt omavahel ühildamatuid kohustusi.

Politseiametnike ja päästeteenistujate puhul kehtib erireegel. Politseiametniku või päästeteenistuja ametikohale nimetatud inimene vabastatakse üldjuhul sõjaaja ametikohalt. Teda ei vabastata, kui KORKS § 108 lõike 3 kohaselt on selgunud, et teda ei ole sõjaaja ametikohal võimalik asendada ja asutuste juhid või nende volitatud isikud lepivad kokku tema sõjaaja ametikohale jäämises. Samuti ei kohaldata vabastamise nõuet Kaitseliidu tegevliikmele (KVTS § 12 lg 6¹).

Abipolitseiniku puhul kehtib samuti erireegel. Kriisirolli ei saa määrata abipolitseinikule, kes töötab kriisiülesandega ameti- või töökohal või on nimetatud sõjaaja ametikohale (APolS § 42¹ lg 3). Kui kriisirolliga abipolitseinik nimetatakse hiljem sõjaaja ametikohale või kriisiülesandega ameti- või töökohale või tema senine ameti- või töökoht määratakse kriisiülesandega kohaks, peatub tema kriisirolliga abipolitseiniku staatus (APolS § 42³ lg 1). Kui vastav takistus hiljem ära langeb, võib kriisirolliga abipolitseiniku staatus tema avalduse alusel jätkuda (APolS § 42³ lg 3).

Mida see töötaja jaoks tähendab?

1. Kui sulle on määratud kriisiroll, lepi tööandjaga juba ette kokku, millised on sinu ülesanded ja kuidas neid vajaduse korral täidad. Kriisiroll ei tähenda iseenesest, et sinu ameti- või töökoht on

määratud kriisiülesandega ameti- või töökohaks. Kui töötad kriisiülesandega ameti- või töökohal, kaasneb sellega KORKS-is sätestatud **töökohustus. Tööandja peab sind töökohustuse tekkimisest teavitama. Kriisiolukorras võivad seaduses sätestatud tingimustel kohalduda töö- ja teenistussuhte erisused, sealhulgas tööaja erisused (§ 113) ning põhipuhkuse katkestamine või edasilükkamine (§ 114).** Põhipuhkuse katkestamine või edasilükkamine ei eelda, et sinu ameti- või töökoht oleks määratud kriisiülesandega ameti- või töökohaks.

2. Riigikaitselise kriisiolukorra ajal võib Vabariigi Valitsus seaduses sätestatud tingimustel kehtestada töökohustusega inimesele ka **Eestist lahkumise keelu** (§ 58).
3. **Kui sul on lisaks sõjaaja ametikoht**, ei pea sa ise otsustama, kumba kohustust täita. Võimaliku kattumise korral hinnatakse seaduses sätestatud korras sinu vajalikkust ja asendamise võimalusi. Kui sind ei ole võimalik sõjaaja ametikohal asendada, võib **KRA piirata tähtajaliselt tsiviilse töökohustuse rakendamist ja täitmist sõjaaja ametikoha ülesannete täitmise ajal** (§ 108 lg-d 3 ja 4).
4. Kriisiülesandega ameti- või töökohal töötamine ei tähenda, et töö- või teenistussuhet ei saa lõpetada. Kui § 107 lõike 4 alusel tekkinud töökohustusega inimene soovib kriisiolukorra ajal ametikohalt vabastamist või töölepingu üles öelda, **tuleb sellest üldjuhul ette teatada vähemalt 60 kalendripäeva** (§ 110 lg 2).

Kuidas kontrollida, kas sul on sõjaaja ametikoht?

Sõjaaja ametikohale määramisest teavitatakse isikut seaduses sätestatud korras. Kui isik ei ole kindel, kas talle on määratud sõjaaja ametikoht, saab ta küsida selle kohta teavet Kaitseressursside Ametilt, Kaitseväelt või Kaitseliidult.

Kaitseväekohustuslane saab oma sõjaaja ametikoha olemasolu kontrollida kaitseväeteenistuse veebi (**kaitsevaeteenistus.ee**) kaudu.

Vabariigi Valitsuse määrus

Kriisiolukorra ja riigikaitse seaduse § 108 lg 11 alusel kehtestatakse Vabariigi Valitsuse määrusega täpsem kord kriisiülesandega ameti- ja töökohtade määramiseks ja nende lõpetamiseks, nende üle arvestuse pidamiseks, töökohustuse rakendamiseks ning selle täitmise piiramiseks. Samuti sätestatakse nimetatud määruses nende küsimustega seotud vaidluste lahendamise kord.

Viimati uuendatud 12.10.2026